

Milan Jovanić

TUĐI SAN

RIO
MAGNUS

Nataši, Mili, Jugu i Savi

*... Dajte mi vaše umorne i siromašne,
Vaše zbijene mase što žude da slobodno dišu,
Unesrećene i proterane sa obala vaših,
Pošaljite meni te beskućnike i stradalnike...*

Natpis na postolju Kipa slobode,
Njujork - SAD

1

Živ sam. Obuzima me blaženstvo kada vidim sa koliko života mogu da pomeram prste, dok mi nožni palac krcka u zglobu poput limene pločice koju savijaš napred-nazad. Jedino se živi stvorovi tako protežu. Moje misli pomeraju moje ruke i noge, a dok zevam, osećam zadah buđenja. Pokret i smrad moraju biti dokazi postojanja, kao što su to i grčevi u mišićima lista noge. Bečim se svako jutro u ogledalu i gledam crvene tokove kapilara u svojim beonjačama. Ne jadikujem zbog toga što su mi se desni povukle i napravile klinaste erozije na mojim još belim zubima. I te su erozije dokaz koliko sam živ. Rekao bih da je tako, ali nisam siguran. Nekada sam u srpskoj provinciji, u kojoj sam završio srednju školu, pa kasnije u Beogradu, ta istrošena udubljenja na zubima pokrivao plombama, ali ovde je to skupo. Samo živ čovek može da se seća. Dok se tuširam, prohladna voda odnosi moje jutarnje erekcije kao kruzer ka horizontu, koji ne vidim kroz prozor kupatila, ali znam da je tamo i da odlazi ka Bahamima. To mi takođe dokazuje da sam živ.

Otkako sam u Americi, nikada nisam propustio laganu jutarnju gimnastiku, doručak, plaćanje računa i odazivanja

na pozive. Ovoga puta, poziv se odnosio na odlazak u Imigracioni sud u Majamiju, na Floridi. Razumljivo je da sam u Srbiji bio fleksibilniji prema svojim obavezama, pa i prema sebi. Pogotovo kada sam morao pronaći način da se oslobodim vojske pre nego što dobijem poziv: Otadžbina te zove. Inače bih izgubio godinu vraćajući vojnički dug domovini, koji zapravo nije ni postojao. Jednostavno, nisam voleo vojsku, a i sama domovina bila je svesna da posrće, da nema više mogućnosti da kuva dovoljno vojničkog pasulja, pa su neuobičajeno lako prihvatili moju žalbu na probadanje u grudima tokom perioda peludnih kijavica u alergijskom kalendaru. Rumena doktorka Vojnomedicinske akademije, gde sam poslat na završni deo smišljeno neuspele regrutacije, lupila je plavi pečat u moju vojničku knjižicu: Nesposoban za vojnu službu.

Ispada da sam iz straha poneo sa sobom i tu vojničku knjižicu, a kada sam prevrtao njene listove, sve se u meni đavolski krunilo u prazninu, bez emocija. Za potrebe istrage poneo sam u Imigracioni sud svakojake fotografije, različitih dimenzija i boja, kao i raznorodne papire sa pečatima, potpisima i spajalicama koje su jednako svedočile o mom postojanju, kao i lični dokumenti i njihovi neophodni administrativni nadevi. Sve do poslednjeg trenutka, pre no što ću nagaziti stepenik suda na Floridi, nisam imao nikakvu nedoumicu u vezi sa odazivanjem na ovaj američki poziv. Mada sam na trenutak poželeo da pobegnem, ali samo nakratko. Upitao sam se: kuda, zašto? I srce se vrlo brzo primirilo. Odmah zatim, stopalo je opipalo stepenice, noge su već krenule gore, leva i desna. Telo je tako htelo, pa zaista nisam imao kuda.

Pre nego što sam ušao u prostoriju za isleđivanje, dobio sam u ruke informator o sažetim izvodima iz zakona i objašnjenjima o imigrantskoj terminologiji. Svako ko je

bio obdaren dovoljnom koncentracijom u takvoj situaciji, i bio kadar da se upusti u čitanje suvoparnog teksta, možda je mogao nešto naučiti, ali svakako ne nešto što bi mu pomoglo u razlozima zbog kojih je priveden:

„...Prema zakonu o Imigraciji i državljanstvu Sjedinjenih Američkih Država, *Alien* je osoba koja nije američki državljanin. Izraz *Alien* je u kontekstu daljeg teksta sinonim za - strani državljanin, stranac, tuđin. U pitanju je lice koje boravi unutar granica SAD, ali nije državljanin ili subjekt države, niti je osoba koja naciji duguje vernost. *Alien* je osoba koja je rođena van jurisdikcije Sjedinjenih Država, podložna je nekoj stranoj vladi i nije naturalizovana, nije primljena u stalni boravak, kako je opisano u Članu 8. Kodeksa Sjedinjenih Država. Ilegalni *Alien* je bilo koji strani državljanin unutar Sjedinjenih Država koji ne ispunjava zakonska prava boravka. Ovaj termin obuhvata strane državljane koji su ušli u zemlju ilegalnom migracijom ili su zakonito ušli u Sjedinjene Države, ali su nakon toga izgubili pravo boravka...”

Tu se negde gubi moj unutrašnji glas koji sriče rečenice ispisane na engleskom. Istovremeno sam bio olakšan odlaganjem dosadnog informatora u krilo, ali i prestravljen pri pomisli da možda nije pametno prekinuti čitanje tog besplatnog savetnika, jer se možda baš na njegovim potonjim stranama krilo zakonsko rešenje svih mojih problema. Ali, ako je tako, nisam razumeo zašto mi je pažnja ostala prikovana na rečima: *niti je osoba koja naciji duguje vernost*. I nije se moglo dalje. Pitao sam se, dugujem li ikome svoju vernost?

Ponekad mi se činilo da ne poznajem sebe. Smatrao sam da mogu prepoznati i predvideti ponašanja ljudi, odrediti njihove kapacitete i glavne osobine, dok mi je bilo teško upoznati sopstvenu vernost. Nisam se sa sigurnošću

mogao setiti da li je osećaj prilikom prelaska iz provincije u Beograd bio isti osećaju promene kontinenta. Zapravo, nisam se mogao setiti da li je bilo koji osećaj preovladavao. Možda u daljem tekstu informatora, koji su mi tutnuli u ruke, piše nešto više o vernosti prema naciji porekla. Ukoliko ne pripadam njihovoj naciji, možda se podrazumeva da imam vernost prema državi iz koje dolazim. Tužno je kada čovek ne duguje vernost nijednoj naciji, ili se barem tako oseća, isto koliko je tužno očekivanje da se vernost podrazumeva.

Nesvestan mojih misli, službenik suda koji me je primio i koji je na džepu plave košulje kratkih rukava imao identifikacionu karticu, uputio me je u sobu obloženu drvetom, ili njegovom imitacijom. Pogledao sam kroz prozor i video nebo u boji službenikove košulje kratkih rukava. Nije bilo ni traga od oblaka. Sunčev zrak je iskosa uranjao u prostoriju. Čovek nikada nije potpuno prazan i hladan, bez osećanja, pomislio sam. Mora da je barem jedno osećanje bilo dominantno u meni, tokom promene kontinenta, ali sećanje me je samo neutešno zavaravalo.

Iz drvene prostorije su me dalje ubacivali ovde i onde, potpiši levo i desno, prođi i sedi, pre no što mi se jedan od istražitelja obratio sa znatno više odlučnosti od činovnika s kojima sam do tada komunicirao. Rukom je pokazao na novu prostoriju sa otvorenim vratima. Taj čovek je mogao biti i islednik, istražitelj, sudija ili bilo koji drugi državni službenik. Na fascikli od tvrdog kartona na njegovom stolu, sijao je zlatotisak od uvijenih slova: *Immigration Court, The United States Department of Justice*¹.

Pet dana ranije privodila su me službena lica koja su na crnim kačketima imala, meni nepoznatu, skraćenicu *I.C.E.* dok sam tek na njihovim polo majicama, iste boje,

1 Imigracioni sud, Ministarstvo pravde Sjedinjenih Država

razaznao reči *U.S. Immigration and Customs Enforcement*¹. Izgledali su kao oni naizgled nepostojeći ljudi, neprimetnih zanimanja, koje nikada ne primećuješ na ulici, sve dok ti ne pokucaju na vrata. Bili su ljubazni i poslovni.

Osećao sam tada kako mi sunčeva toplota progriža čelo, dok su me uvodili u službeno vozilo. Vožnja je bila jednolična, bez mnogo skretanja, sa povremenim stajanjem na semaforu. Nije bilo prozora u zadnjem delu vozila, ali sam dobro poznao taj put koji se odmotavao u mom sećanju. Brzo smo prešli rutu od Male Havane do njihovih prostorija u centru Majamija, na Jugozapadnoj Prvoj Aveniji. Pošto su tada uzeli od mene samo generalne podatke, ceo proces nije dugo trajao.

Izgovarajući svoje ime, Bogdan, uvek bih zastao, pokušavajući da se priviknem na to ime koje bez osećaja pripadnosti nosim ceo život. Nije tu bilo nikakve nevernosti prema imenima nacije u kojoj sam rođen. Samo mi je još od detinjstva zvučalo rogovatno i arhaično, kao reči: bezdan ili izdan. Predao sam detalje svojih mejl adresa i društvenih mreža koje koristim. Dok sam u sebi preslišavao lične podatke iz života Milagros Dijas, kako ne bih nešto pogrešio, oni su me, začuđujuće, pitali samo za adresu njenog radnog mesta. Kada su mi privremeno oduzeli srpski pasoš, mogao sam da se vratim u svoj iznajmljeni stan. Saopšteno mi je da ne napuštam mesto prebivališta i da ću uskoro biti kontaktiran.

Nakon pet dana sam pismeno pozvan u zgradu Imigracionog suda. Tada je moj postupak za očekivani *Green Card*² već bio okončan, ali ja to nisam znao. Pozvan sam da se formalno ispoštuje administrativni i zakonski

1 Imigracija i sprovođenje carina Sjedinjenih Država

2 Zeleni karton, boravišna i radna dozvola u SAD

postupak. Milagros je stigla sat vremena pre mog termina, kako je bilo naglašeno u njenom pozivu, i kako mi je javila u jednoj kratkoj telefonskoj poruci koju sam prethodne večeri dobio od nje. Pre toga nismo bili u kontaktu već nekoliko sedmica. Da sam tada znao zašto se nije javljala toliko dugo, sigurno bih se zahvalio na toj informaciji sa mnogo više pažnje.

Kada sam ušao u prostoriju sa dva istražitelja, primetio sam još jednog muškarca koji je sedeo u senci ugla. Imao je onaj umorni izgled opuštenih obraza, koji iznenada postanu izraženi na ljudima u srednjim godinama, kao da se na njihovom licu starenje pojavi preko noći. Nije imao više od pedeset pet i manje od pedeset godina, ali moglo se još nazreti koliko je drugačije izgledao pre samo nekoliko godina. Nosio je sako, iako je vazduh bio topao i pored osvežavanja iz rešetke centralnog ventilacionog sistema. Na plafonu se bešumno vrteo ventilator. Odlučniji i stariji istražitelj predstavio mi je tog čoveka kao mog advokata, dodeljenog po službenoj dužnosti. Advokat je promrljao ime i nastavio isto neprimetno prisutvo. Tapkao je po displeju mobilnog telefona. Smeškao se na poruke koje su mu pristizale od nekoga ko mu je očigledno bio zanimljiviji od mog slučaja.

Svako ko je prvi put video ovu dvojicu istražitelja, islednika, sa sigurnošću je mogao da utvrdi koji je od njih dvojice na višem položaju. Zaista, stariji službenik je nastupao sa prekorom u pogledu, onako kako to rade šefovi kojima je poslovni status izuzetno bitan. Mlađi je bio stariji od mene. Izgledao je kao neko ko nije voleo bučne terevenke čak ni u mladosti, a ukoliko je znao da potegne alkohol, verovatno je to činio sam, ispred televizijskog ekrana. Siguran sam da je svaki posao morao završiti uz blagoslov starijeg kolege, pa je sopstvenu zlovolju utapao

odlaskom sa posla, kod kuće u kojoj ga niko ne čeka. Iako je odlučio da se šiša na izrazito kratko, zbog kose koja mu je opala na temenu, ipak nije imao hrabrosti da potpuno obrije ostatke kose. Zadržao je kratko ošišani venac oko lobanje, dok se usijana koža temena presijavala pod jarkom svetlošću dana.

Koliko god se činilo da obojica nose istu uniformu, mogla se jasno uočiti razlika između košulja i pantalona u koje su bili obučeni, kako po kroju, tako i po različitim nijansama boja, iako su obe košulje bile plave, a pantalone tamno sive. Stariji službenik suda je imao zlatnu venčanu burmu i njegova odeća je bila ispeglanija. Suprotno tome, na košulji njegovog mlađeg kolege moglo se primetiti klupko nagužvanih linija. Starijem je sudbina podarila i više smeđe kose, koju je pažljivo začesljavao u stranu. Obojica su imali one štreberske naočare sa debelim okvirima, koje su ponovo u modi, ali su ih oni sigurno nosili oduvek, obrnuvši nekoliko krugova modnih trendova. Zabavljalo me da ih zamišljam kako izgledaju na WC-šolji, spuštenih pantalona i sa licima izmučenih dijarejom.

2

Nagla promena životne rutine istovremeno donese izvesnu radost i nelagodu. I na malim primerima oseti se ushićenje slobode, kada pretrčimo ulicu izvan pešačkog prelaza, na kojem inače svako jutro čekamo dozvolu semafora, ali nelagodna je i sama misao o tome da se može desiti nešto loše. Ako nas u tom slučaju pregazi ogroman kamion, kojeg očekujemo izmučenog uma, taj izbor slobode se pretvara u nepromišljenu tragediju. Tada su ushićenje i pouka slobode bezvredni, jer se život završava. Zato donošenje odluke za malom promenom može biti mučno, čak i za nekoga ko je celog života iščekivao promene.

Promena države i kontinenta donese izmeštanje iz života. Istovremeno je pametno i glupo verovati kako imamo mogućnost da postanemo istinski građanin sveta. Najvažnija podrška ovoj ideji je njena uzvišenost naspram glupavog uverenja da su državljanstva i granični prelazi jedina prepreka. Kada se naposljetku izbrišu granice, ostaće jezik na kojem smo progovorili, iskon, miris i ukus prvog zalogaja, sva ona geografija izrastanja, a koja će nas progoniti ma koliko kidali korene.

Pošto sam se upitao ima li svrhe odlaziti iz zemlje rođenja, ponovo su mi pažnju privukli zvuci koje sam slušao nekoliko trenutaka ranije. Na izvestan način, više mi se dopadao ambijent suda u kojem sam sedeo od misli u koje sam uronio, kada se uz ono neprijatno zviždanje u ušima vratio sav ljudski žamor koji me je okruživao, zvukovi otvaranja vrata, prigušenog telefonskog zvona i automobilskih sirena u daljini. Ponovo nisam sumnjao u sopstveno postojanje.

– Imamo razloga da sumnjamo da je vaš brak sa američkom državljanicom, Milagros Dijas, nelegalan – obratio mi se ponovo stariji istražitelj. – Samim tim, može se dovesti u pitanje zakonitost vašeg boravka u Sjedinjenim Američkim Državama. Da li ste svesni mogućih posledica?

– Pretpostavljam da jesam – odgovorio sam.

– Naš razgovor će biti sniman radi transkripta, a sve što budete rekli, kasnije može biti upotrebljeno protiv Vas.

„Da, čuo sam isto to u holivudskim filmovima“, pomislio sam, ali sam uzvratilo samo:

– Da.

I, posle kratkog predaha:

– Nisam siguran da je moj brak manje legalan, nego bilo koji drugi brak.

To sam rekao manje da bih pokušao da se odbranim, a više stoga što sam zaista proveo neke noći u krevetu Milagros Dijas, u njenom stanu u Maloj Havani, koji se nalazio u manjoj ulici što izbija na veću, jugozapadnu, *Calle Ocho*¹, između šoping centra i azijskog salona za masažu. Prolazeći pored tog salona, gledao sam kroz staklena vrata istočnjačku recepciju u crvenom i zlatnom, kao i osmehe Azijatkinja, koje su se unutra bavile tajlandskom

1 Osma ulica (*špan.*)

i švedskom masažom, relaksom, orijentalnom, šiacu, masažom stopala, parcijalnom, masažom vulkanskim kamenjem, čokoladom, masažom sa četiri ruke, ribljim grickanjem stopala a, uz odgovarajuće signale i doplatu, klijent je dobijao i mnogo više od masaže celog tela.

– Hej *mister*, jeste li za malo rvanja? – zazvonio je azijski akcenat dok sam mimoilazio salon, prilikom moje prve posete stanu Milagros Dijas.

Imala je oštar klitoris. Ne toliko oštar kao zaoštreni predmeti, ali dovoljno oštar da se neobično osećao pod prstima. Kada sam je prvi put pomirisao, još sam se više udaljio od hipoteze mog šefa na poslu i druga iz srednje škole, Šoneta, da se ljudski miris seksa može drastično klasifikovati po takozvanim rasama: Azijati, Afrikanci ili Evropljani. Milagros je bila Afrokubanka i mirisala je isto kao i sva moja prethodna iskustva. Iako Evropljanin i belac, nisam osetio nikakvu egzotičnu razliku. Spavali smo tih dana u odvojenim krevetima, ostavljajući prostoru koji nas razdvaja da ostane granica između seksa i nečeg više.

Ako smo zaista još prve večeri odlučili da ćemo se kresnuti, kako smo kasnije pričali jedno drugom o tome, nisam primetio da je i jedno od nas tada prepoznalo žudnju. Dok smo bili izvaljeni u krevetu, odnosno kauču jedne iste sobe, razdvojene samo polukružnim prolazom bez prepreke, svako je mogao čuti onog drugog kako mokri iza zatvorenih vrata toaleta. Iako takve stvari poprilično mogu da navedu na zamišljanje koječeg, nisam dopuštao sebi da se zarazim popaljenošću. Pre toga smo po sobi rasporedili naše tri fotografije koje su načinjene jednog istog vikenda, ali uz trostruko presvlačenje pre pravljenja fotki. Prva je bila sa lažnog venčanja, druga na plaži sa našeg lažnog medenog meseca, a treća iz nekog restorana tokom jednodnevnog izleta na Ki Vest. Ostajao

sam priseban prilikom spremanja svih detalja za moguću posetu imigracionih vlasti. Nije tu bilo posebne panike. Osim fotografija, u toaletu smo u posebnu posudu poboli četkice za zube, kao one američke zastavice na Mesecu, koje su označavale prisustvo čoveka. Nešto moje garderobe i donjeg veša rasuli smo u fioke njenog plakara, pa je svaki neočekivani državni službenik mogao biti uveren da živim u tom prostoru kao dosadni suprug Milagros Dijas. U stvari sam živeo u stanu pored njenog.

Taj drugi stan se uglavio u praznini katastarskih knjiga, kao naknadno dodata pomoćna građevina, u koju se ulazilo spolja, iz dvorišta stambene zgrade, ali je požarnim stepenicama bio direktno povezan sa stanom u kojem je živela Milagros Dijas. Zapravo, oba stana su bila njena: uz pismeno odobrenje ostalih stanara, Milagros je sredila tu ruiniranu zgradicu i napravila solidan apartman za izdavanje. Za nju nije bilo sumnje da će legalizovati pomoćni objekat kao stambeni prostor, pa je u tome na kraju i uspela. Posle niza mrcvarenja po zvaničnim institucijama, tražili su još samo da se dodaju požarne stepenice. Kako se i taj stan zakonski vodio na ime Milagros Dijas, nije moglo biti čudno da me nekakva kontrola uhvati samog u stanu moje zakonski venčane supruge. Zato smo ovde takođe rasporedili zajedničke fotografije, spakovali njenu garderobu i donji veš pomešali sa mojim stvarima. U kupatilu smo ukrstili četkice za zube.

Uprkos dobroj konstrukciji lažnog braka, u početku su me izjedale crne misli. Nerviralo me je njeno skrivanje. Bili smo u zvaničnom braku, moja adresa prebivališta bila je legalno prijavljena, ali je Milagros ipak tražila da dolazim i odlazim krišom. Ispostavilo se da je uzaludno naprezati vene u objašnjavanju, svaki put kada bih pokušao da joj stavim do znanja kako drugi ljudi upravo treba da nas

viđaju zajedno. Neke noći sam prespavao u njenom stanu, ali to je bilo retko. Milagros je, pored mene, imala istinske ljubavne partnere, pa verujem da zato nije volela kada prespavam kod nje. Iako je govorila kako joj prijaju muški koraci po sobi, osim mene, nikada nije dovodila druge muškarce na prenoćište.

– Zašto nosiš pocepanu majicu? – pitala me je kada sam prvi put prespavao u njenom stanu. Majica je nekada bila plava, ali se vremenom toliko isprala da je dobila čudnu sivu boju. Na grudima je belom bojom bio iscrtan lik *Fido Dido*, ispod kojeg se beleo i natpis: „*Fido is for Fido, Fido is against no one*“¹, kao i rupa veličine dečjeg dlana.

– Volim ovu majicu.

– Uspomene, *los recuerdos*²?

– Ne, nisu uspomene. Ne sećam se odakle mi majica, a godinama samo spavam u njoj, još iz perioda srednje škole. Otkada se pocepala, volim da je koristim za spavanje i žao mi da je bacim. Verujem da stvari imaju svoj život i da primaju našu energiju dok ih koristimo. Upijaju ono što luči naše telo, ali tako upijaju i sve ono što osećamo: strah, sreću, tugu. Verujem da je ova majica oživela još kada su je sašili u Kini, Bangladešu ili Pakistanu, možda neka deca ili odrasli koji rade za mesečnu platu od nekoliko dolara. Nešto od njihovih osećanja je takođe upila ova tkanina.

Isprva sam mislio da se Milagros, dok je nameštala belu posteljinu na kauču predviđenom za mene, smejala mom engleskom jeziku sa istočnoevropskim akcentom. A onda je jedva izustila kroz smeh:

– Nikada nisam čula nešto smešnije i gluplje od te tvoje priče o majici.

1 Fido je za Fida, Fido nije ni protiv koga

2 Sećanja (*špan.*)

Tokom tih zajedničkih noći, nemirno je spavala. Trzala se oznojena, kao da upravo proživljava seks koji je uznemiruje, ali joj istovremeno pruža zadovoljstvo. S vremena na vreme bi samo stenjala, stiskajući šakama belu posteljinu, dok je izvijala kičmu odižući pupak daleko izvan gravitacije. U tim trenucima nisam mogao da spavam u istoj prostoriji s njom, pa sam razmicao zavesu i pušio na prozoru, posmatrajući je preko ramena. Bio sam gost u njenoj kući. Iako nije bila naročita lepotica, raspolagala je sa dovoljno seksepila da me uzbudi. Naročito u okolnostima kada se, dok bi spavala, izvijala i ispuštala uzdahe. Svi moji pokušaji da objasnim Milagros Dijas njene noćne aktivnosti, koje nije mogla da vidi, nailazili su na odmahivanje rukom. A onda je, kao iz osвете, mobilnim telefonom snimila jedan govor iz mog košmara.

– Vidiš. I ti svašta radiš u snu – rekla je veselo, pokazujući mi video-snimak. – U tvom američkom snu, *el sueño americano*.

Nakon toga smo prestali da pričamo o snovima, ali ne zbog samog snimka, već stoga što se razgovor zadivljujuće brzo izlazio i postao nezanimljiv. Nisam mogao proniknuti u njen san, dok je sa druge strane moje buncanje za nju bilo takođe tuđi san. Nije trebalo tražiti supstancu tamo gde je nije bilo, ili ipak jeste, makar posredno: na samom video-zapisu koji je napravila Milagros Dijas, a koji je trajao minut i trideset tri sekunde, videlo se kako mirno, bez ikakvog pokreta, spavam na leđima izgovarajući nepovezane rečenice, koje su sadržale meni nepoznate reči. Iako je Milagros tvrdila da je to obično buncanje, zapisao sam te reči i, nakon male pretrage po internetu, saznao da sam rekao: *Zvolen*, ime poljskog gradića u kojem nikada nisam bio; *kunda*, što je slovačka reč za ženski polni organ; škoda, što je bila češka reč za štetu, kao i za ime

češkog automobila; *ishod*, što bi na ruskom mogao biti egzodus, a na srpskom je imalo drugo značenje, samo uz akcenat na prvom slogu. Izustio sam i razne druge glasove, ali kad sam ih izdvojio u celine i pokušao da ih protumačim, nisu mi zvučali kao poznate reči. U stvarnosti nisam govorio nijedan od jezika koje sam koristio u snu, mada je neke suštine možda bilo u tome što svi pripadaju grupi slovenskih jezika, a jedina zaista srpska reč koju sam prepoznao u sopstvenom mumljanju koje je Milagros Dijaz snimila, bila je: *somot*.

Nije slučajno što je upravo ta reč predstavljala pukotinu u mraku kroz koju puze sećanja. Ona su spora, poput oka dok se privikava na tamu. Ubrzo senke dobijaju konture, iz kojih nastaju ivice sive boje i pokreti u tmuni. Na tom mestu se rađa otac koji mi donosi poklon, korača mi u susret, sve jasnije, dok njegov lik potpuno ne nadvlada tamu. Šta otac nosi u rukama? Poklon za mene: dečije somotske pantalone, sa tregerima i zakačkama u obliku automobila. Pantalone su tamnoplave, kao traka na raznim zastavama kojima je otac mahao. Zastave se vijore na visokim drvenim šipkama, iznad nepregledne mase što kliče vođi. Iznad glava narodne radosti, ljudi zloslutno dižu fotografije svog idola, nasmejanog i lepog kao slika. Otac je voleo – naravno, u različitim razdobljima – komuniste, socijaliste, monarhiste, anarhiste, desničare, levičare, radikale, tradicionaliste, konzervativce i nacionaliste, a najviše gospodare među vođama. Tako da se samo stvarao privid njegovih promena, preobraženja i sazrevanja, dok je suštinska zaljubljenost u gospodare ostajala ista, netaknuta tromim istorijskih tokom, poput reke u ravnici. Nije se menjala ta erotska privlačnost koju je osećao prema gospodarima. Mogao je samo biti gurnut u tranziciju, privremenu promenu, na koju se privikavao i vrlo brzo je

ponovo grčevito držao uz sebe, dok se i ta promena ne bi jednog dana promenila u nešto novo.

Očev svet bio je potkrepljen rojem razloga zbog kojih promene zapravo ne treba da se dešavaju, a ti su razlozi lebdeli oko njegove glave kao dobroćudne pčele, gde god se kretao. Nije voleo nikakve promene, pa je iz tih razloga čitav život imao samo jednu adresu prebivališta, nosio decenijama istu frizuru, kupovao hleb na istom mestu, listao jednu te istu štampu, čak i kada je u stavovima tog dnevnog lista pronalazio ono što mu ne odgovara. U njemu nije bilo samokritike, pa je svoju celoživotnu adresu prebivališta isticao kao vrlinu koju imaju aristokratske porodice imperijalističkih zemalja.

Ne znam za njega, meni je trebala promena. Promena istovremeno označava kraj prethodnog iskustva. Migrantski put mi je davao nadu novog početka i potvrdu da sam živ. Do tada nisam ništa imao osim osećaja večnosti, kakav donose usamljenost i praznina. Dobrim delom svoje životne staze koračao sam kroz beskrajno vreme galaksije. Možda je nekakvo proročanstvo o mojoj budućnosti moglo da prerekne odlazak na drugi kontinent, ali meni ništa nije ukazivalo da će se ta promena desiti. I na kraju sam ipak dobio svoj odraz u ogledalu. Pre odlaska u Imigracioni sud, brijao sam lice identičnim pokretima brijanja, gledao u svoje iste oči koje ne stare. Prošlo je godinu dana otkad sam pobesneo pred idejom da potonem u očeve odbrane živog blata u kojem smo obitavali. Tog jutra sam sebe pitao, pred ogledalom, da li je onda otac bio u pravu, i da li je imalo svrhe menjati bilo šta?

Na odlasku sam osećao nervnu napetost samo na žutoj liniji zamišljene državne granice, kao da mi nekakvi insekti protrčavaju kroz vlasi kose, dok sam pružao pasoš Republike Srbije na beogradskom aerodromu, hiljade

nožica je kaskalo po koži glave, pa sam se smeškao, a kad je pandurka u modroj uniformi podigla glavu sa pečata, video sam da se i ona osmehuje. Na izlazima bescarinske zone stranci su užurbano hodali, kupovali novine i suvenire, ispod postera zaostalih od predizborne kampanje. Nisam više mogao da živim kao tuđin u domovini, naspram nasmejanih zuba i crvenih kravata sa tih predizbornih postera. Iako sa zemlje nisam imao jasnu predstavu o Beogradu koji napuštam, iz vazduha sam bio uveren da svi njegovi krvni sudovi nesmetano pumpaju svoj život i bez mene. Svetleći pravci saobraćajnica gradili su grotesknu balerinu u skoku, presečenu rekom Savom preko pojasa.

Otac je i bez reči udario ispod pojasa. Izvan svakog očekivanja da će me voziti na aerodrom, mrak je već bio pao, čekao sam da mi barem sada kaže nešto o majčinoj smrti. Nisam ništa pitao, kao ni onog dana kada sam na kolenima pronašao njenu smrtovnicu sa navedenim uzrokom smrti, ali taj sablasni obrazac nije navodio istinske razloge. I kada je otac spominjao moju majku, sa pomešanom srdžbom i nekom plemenitom patnjom izgovarao je reči koje su ukazivale na njen dobrovoljni odlazak. Nigde nije pisalo kakva je to žeđ koja čoveka natera da popije sonu kiselinu. Dopuštao sam sebi da čekanje na očevu reakciju dosegne iluziju jednog sasvim običnog trenutka u našim životima. Nisam želeo da bilo koji moj potez pred ocem ukaže na odlazak zauvek. Ionako svi koji odlaze sanjaju o pobedonosnom povratku. Kao iz neke dubine čuo se samo televizor sa nacionalnim vestima u večernjem terminu.

– Nama ne trebaju institucije, već čvrsta ruka – rekao mi je na rastanku, zavaljen u fotelji. U njegovom organizmu su još tada pojedine ćelije divljale u svojoj nekontrolisanoj deobi. Nijedan od nas dvojice nije znao kako se grle ljudi.

Klicao je jeftinoj mitomaniji čak i dok sam leteo preko Atlantika, daleko, što dalje od svih njegovih gospodara.

3

Uvek je teško prevazići sopstvenu blokiranost potpunim otvaranjem pred drugim ljudima, čak i ako su oni bliski. Sa svešću da će iskreno otvaranje ostati kao otvorena knjiga na kiši, otac se nikada nije lečio od alkoholizma. Pre nego što sam kročio u prostoriju za isleđivanje, nisam o tome dugo razmišljao. Moje otvaranje pred islednicima Imigracionog suda nije predstavljalo odbranu, ni lečenje, već sećanje bez svrhe.

Podstaknut molbom američkih istražitelja, prvo sam se prisetio kako sam turističku vizu za SAD dobio uz pomoć turističke agencije za koju sam radio. Priložio sam ulepšane detalje o svojim prihodima i najsmešniju fotografiju iz moje višegodišnje kolekcije fotografija za vize. Šone je imao prijatelja koji je otputovao tri godine pre toga, sa *work and travel*¹ vizom, kao mnogi iz trećeg sveta. Naravno, ostao je tamo zauvek, a takva je isprva bila i moja namera. Nakratko sam izgubio nadu četrdesetogodišnjaka kad mi je saopšteno da tu vrstu vize mogu dobiti samo mlađi ljudi, studenti, ali nisam posustao pred svim užasima

1 Viza koja omogućava putovanja po SAD i rad na nekim pomoćnim i privremenim poslovima.

pri pomisli da možda ne odem iz svoje rodne zemlje. Odabrao sam opciju odlaska sa turističkom vizom, ali sam ipak morao dokazati da imam novca, rezervisan smeštaj i da ću se vratiti u zemlju porekla. Šone mi je pozajmio pazar iz turističke agencije, koji sam, na samo nekoliko sati, priložio svom deviznom računu u banci. Bilo je to dovoljno vremena da mi se izda dosadna potvrda o stanju na bankovnom računu, pre nego što bi vlasnik kompanije u kojoj smo radili mogao alarmirati policiju. Novac je vraćen pre dolaska druge smene.

Skoro deceniju sam radio u istoj firmi, dok sam ostale privremene poslove obavljao kao honorarni saradnik, koji nije postojao u statistikama nadležnih ministarstava. Višegodišnje registrovano radno iskustvo u samo jednoj kompaniji, valjda je dokazivalo kako ću se sigurno vratiti sa putovanja. Logika konzularnih pitanja je jednostavna: koja budala će potrošiti toliko godina života u istoj firmi, na jadnom i slabo plaćenom poslu, ako nema nameru da se i nakon putovanja vrati na taj isti posao. Rad u turističkoj industriji poslužio je da se lako izvrši rezervacija hotela na teritoriji SAD, koju je Šone otkazao odmah po izdavanju moje turističke vize. Nije tu bilo nikakve mudrosti, već nataloženog iskustva generacija koje godinama odlaze.

– Na foru, brate – rekao je Šone pružajući mi potvrdu o rezervaciji hotela, a onda ponovio:

– Sve na foru.

Poslednje nedelje tog januara, napunio sam četrdeset godina, pa je moja odluka da odem bila čvrsta, potpomognuta višegodišnjim okruženjem ustajalih mirisa. Nekada sam mogao jasno osetiti onaj miris neprovetrene kuće, dok hodam beogradskim Bulevarom Kralja Aleksandra. U tim retkim prilikama hodanja, razmišljao sam o promeni bulevara, promeni svih ulica po kojima

hodam. Samouki poznavalac promena u meni je počeo svakodnevno da bubri. Naspram toga je vlasnik turističke agencije ponudio povišicu da ostanem na svom radnom mestu, ali je začuđenost titrala na njegovom licu kada sam se bezvoljno zahvalio na ponudi i otišao. „Nije mi jasno kako neko može odbiti sasvim solidno povećanje plate“, rekao je nešto kasnije Šonetu. Njegova poslednja dobrodušna ponuda podrazumevala je mesečnu povišicu za koju sam mogao kupiti par loših cipela. Moj radni sto u turističkoj agenciji ostao je zatrpan žalbama nezadovoljnih putnika, na koje sam godinama odgovarao. Uz gundanja o tome kako ga svi napuštaju, Šone je ipak pozvao svog prijatelja u SAD i zamolio ga da me sačeka.

– Pogodilo se da je taj prijatelj emigrirao upravo u Majami, gde sam planirao da odem – rekao sam na ivicu ispeglanom istražitelju u onoj osunčanoj i drvenoj sobi, a on me je samo delimično razumeo. – Majami sam naivno odabrao zbog svih onih smeđih guzica koje poskakuju po *South Beach* plaži u holivudskim filmovima i muzičkim spotovima.

– Kako se zove taj Vaš prijatelj? – prekinuo me istražitelj.

– Šonetov prijatelj – precizirao sam. – Ne znam, nisam mu upamtio ime, a prestao sam da ga viđam odmah po dolasku.

– Da li Vas je on upoznao sa Vašim zemljacima u Majamiju? – pitao me je.

– Jeste, sa jednim – rekao sam.

– Kako se zove taj Vaš zemljak?

– Miodrag.

– Miodrag... i kako još?

– Zaboravio sam mu prezime – odgovorio sam i, kada mi je istražitelj sugerisao da nastavim, vratio sam se na dan

kad sam počeo da prikupljam fotografije za vize i hirurški pažljivo pratim sve promene svog lika. Od tada sam počeo jednom mesečno da se fotografišem i izrađujem fotografije dimenzija trideset i pet puta četrdeset i pet milimetara. Svakog meseca po jedna fotografija: *škljoc*. Prikupio sam ih dve stotine i šest. Neke su napravljene mojim malim digitalnim fotoaparatom, neke mobilnim telefonom, iz ruke, a ostale, u profesionalnoj fotografskoj radnji. Na tim slikama nosio sam nekoliko crnih majica, po jednu zelenu i plavu i nekoliko kariranih košulja, odelo s kravatom, sportske majice, rol-kragne, džempere i promene na vlastitom liku. Kosa je rasla, skraćivala se, kovrdžala i ispravljala, razdeljak se pomerao, a izrazi lica postajali začinjeni patinom nevidljivom na prvi pogled. Svejedno, imao sam neoborive dokaze da ipak postojim, da sam živ. Kada sam pomalo šokiranom istražitelju pomenuo da sam naviku fotografisanja samog sebe nastavio i kada su nam ukinute vize za Evropsku uniju, ali ne i za Sjedinjene Države, rekao mi je da prestanem da se izmotavam, što meni inače nije bila namera. Bio sam ozbiljan. Nikada nisam imao sposobnost da se pretvorim u osobu sa previše emocija, koje će me odvesti ka bilo kojoj strani ushićenja. Osim toga, nisam birao ni svoju ravnodušnost.

Moja terasa u stanu, koji mi je Milagros iznajmljivala, gledala je na sporednu ulicu, ali se kroz blagu kosinu, između niskih zgrada, nazirala jedna od većih i bučnijih ulica u četvrti Male Havane. Dole ispod prozora bilo je prljavo, sa prepunim kantama za đubre i tek ponekim prolaznikom. Komšija ispod mene se žalio Milagros kada sam jednom prebacio tek opranu košulju preko ograde terase, kako bih iskoristio popodneвно sunce za njeno sušenje. Bilo je smešno verovati da je ta zgrada-patrljak pripadala otmenom kraju čiji ugled narušava moja košulja.

Ipak je ta bela košulja tada mahnula sa terase poslednji put, kao zastava predaje pred strahovima ilegalnog imigrantskog života. U početku sam se plašio svega. Trudio sam se da ne privlačim pažnju, pa sam na terasi sedeo u senci, bliže zidu. Katkad bih nabavio jeftiniju kubansku cigaru i popužio je u tom uglu terase, uz crveno vino.

Taj privid kratkotrajnog unutrašnjeg mira, na terasi, davali su mi *Jutjub*-snimci sa otpakivanjem novih proizvoda, koje sam sam gledao na telefonu uz pomoć slušalica. Doživljavao sam čulno zadovoljstvo gledajući otpakivanje tehničkih uređaja, dečjih igračaka i seksualnih pomagala. Sve to je upotpunjavalo moju samoću. I svaki prilazak jagodice prsta savršenom dugmetu za uključivanje najnovije tehnike, ubrzavao mi je puls. Ta isprekidana zadovoljstva okončavana su saznanjem da nema vina, da je cigara popušena, da ne posedujem nijedan od tih proizvoda, da će uskoro pasti mrak.

Pre nego što bi se smrklo, ulicom su gegale debele majke koje izvode decu iz restorana *Burger King*. Nebo je prvo menjalo boju iznad krova jedne automehaničarske radionice sa benzinskom pumpom. Kroz otvorena vrata radionice hispanski majstori su lenjo zavlčili glave ispod haube *Forda Mustanga* iz 1969. godine. Prepoznao sam taj auto sa postera iz očeve garaže. Smrkavalo se naglo nakon prolaska poslednjih porodica i povratnika sa posla. Potom je glasna hiphop muzika najavljivala sporo krstarenje nakaradnih automobila. Momci su imali zalizane kose. Devojačke grudi su bile teške. Dani su prolazili sporo, ali je noću Majami imao odsjaj dečje igračke. Crveno vino je pojačavalo moj osećaj besmisla, svaki put kada bih ostao sam.

Nama je data mogućnost da sanjamo o svetu kao globalnom selu, ali i u tom svetu egzistira samo samoća

pojedinaца. Znao sam da smo srećni ukoliko uspemo našu samoću dopuniti samoćom barem još jednog čoveka. Nema oko nas ničega do čisto prividnih udruženja ljudi u navijačke grupe, kućne savete, brakove, političke partije, firme, nevladine i vladine organizacije, države i nacije. Postoji samo pojedinac u svojoj mucu. Usamljenost je naročito drugo ime tuđina, u kojoj god državi bio, računajući i svoju zemlju porekla. Pitao sam se učestalo tih dana: zašto sam onda odlučio da odem?

Moja praznina je dosegala tačku nepodnošljive usamljenosti nakon svakog gledanja internet snimaka sa otpakivanjem seksualnih robota na Jutjubu. Ako bih pomislio kakav to muškarac kupuje seksualnog robota, uobičajeni tok misli odgovorio je: muškarac kao ti. Bile su to humanoidne lutke u koje sam buljio kao u uspavane lepotice. Vadili su iz velikih kovčega savršena ženska tela, realne visine, težine, sa nekim zamišljenim izrazom lica, okrenutom nekom drugom svetu. Reagovale su na pljesak po silikonskim guzovima ili pričale o fudbalu. Isprva je sve izgledalo kao daleka budućnost koja me se ne tiče, ali me vremenom počela prožimati neka davno zamandaljena tuga dok sam gledao u njihove oči. Od momenta kada sam prvi put ugledao otpakivanje robota sa imenom Harmoni, vraćao sam se iznova tom video-snimku, u nekoj sadomazohističkoj igri. Pri svakoj pomisli na plavokosu Harmoni, nagoveštavala se mogućnost da ponovo osetim onu prijatnu tugu dok slušam kako taj robot izgovara reči: „Moje ime je Harmoni. Moj glavni cilj je da budem savršeni životni saputnik. Želim da budem samo sa tobom.”

Verujem da sam duhom otišao u Majami onog dana kad sam u Beogradu pročitao uznemirujuću vest o broju ljudi koji su se te godine zauvek iselili iz Srbije. Bila je to cifra od trideset četiri hiljade osoba. I u Beograd sam

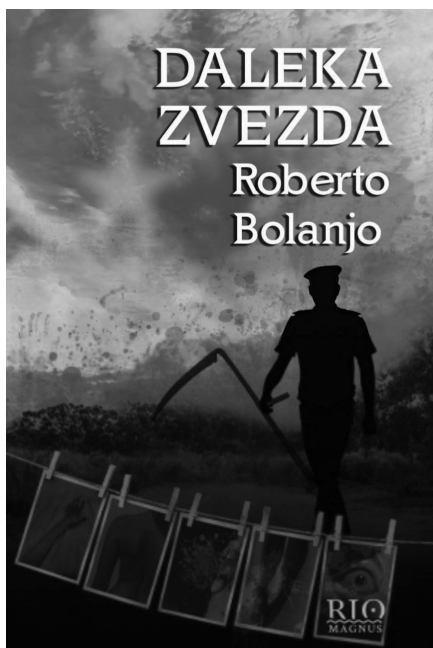
ušao kao poletni migrant iz provincije, naposljetku izašavši iz njega kao iscrpljen čovek. Nisam želeo da učestvujem u zaboravljanju porekla, korena i doma, ali su, ispred mene, takve reči pucale kao prazne mahune svaki put kada bi se povela priča o patriotizmu. Ta reč mi više ništa nije značila. A nije da pre nego što ću preleteti Atlantik, nisam pokušavao da pronađem mesto kojem pripadam. Tražio sam način da se uklopim u malograđansku većinu nekadašnje jugoslovenske srednje klase, jer je ceo moj život ukazivao da joj pripadam. U svim svojim naporima da se ponašam kao lepo začušljana osoba, sa ispeglanom košuljom i čistim cipelama, nije se naziralo učlanjenje u taj mediokritet. Trebalo je da prođem inicijaciju jefitnog zaposlenja, da kupim auto i stan, u kojem ću privoleti još jednu jedinku srednje klase da raširi noge i izrodi mi decu kasnijeg upornog gađenja na moj život. Sve je ličilo na opojni determinizam odustajanja i nedostatka uticaja. Najpre ću se, dakle, preseliti u Beograd i upisati fakultet, pa u istom gradu isprva postati novinar jednog ženskog časopisa, koji citira najnovija istraživanja o orošavanju vagine ili deli savete o tome kako ostaviti dečka, da bih se na kraju zaposlio u beogradskoj turističkoj agenciji. Taj prividno novinarski posao, bio je jedini koliko-toliko pristojan posao koji sam mogao dobiti posle svih rastakanja zemlje i zahuktalog sunovrata. Ali, bez mogućnosti da se od toga preživi, ni fizički, a ni mentalno. Naravno da sam živeo na rubu egzistencije, kao i ostatak anestetiziranog glasačkog krda. Pretpostavljam da se od toga bežalo iz domovine. U mom slučaju, konačnu ulogu je odigrao zamor u iščekivanjima da se nešto desi. Nisam bio od ljudi koji kroz pustoš sopstvenog odlaska imaju onu misao nesigurnog samoubice: čeznu da će ih neko zaustaviti u poslednjem trenutku. Samo sam otišao, bez nekog posebnog razloga i

jeda. Niti je bilo ikoga da me zaustavi.

Kada bi se mogle prelistavati, kao knjiga, sve misli koje svakodnevno nagrću kroz um, sa sigurnošću bih se setio da pre napuštanja države odrastanja, čovek prvo počinje samo da sanja o odlasku, kao o jednostavnoj opciji. Tek kada taj san dovoljno nabubri, čovek se samo otkine, iznenada, kao peteljka sazrele voćke. Ispravnost odluke o sanjarenju odlaska, prvo se opravdava gađenjem prema postojećem okruženju. San o odlasku nastaje iz gađenja. Treba priznati da je ta mučnina inkubirala u smelom priznanju istine i nepristajanju na mogućnost samo jedne vrste jadnog života. Odlazak je dokaz o postojanju drugog života. Međutim, čim dođe na novo odredište, tuđin shvata da ni onaj san više nije njegov. Tada počinje laganje samog sebe.

Prilikom internet čekiranja avio-karte odgovorio sam na pitanje: da li ste sami pakovali svoj prtljag? Slagao sam. Kao da je baš to doprinelo nelagodi koju sam osećao u svojoj utrobi čekajući u redu za pasošku kontrolu na američkom kontinentu. Lako je pakovati se sam. Teško je odlaziti sam. Bilo je lakše reći da je to sitno laganje, prilikom čekiranja, uzrok psihičke nelagode koju sam fizički osećao. Istina je, zapravo, da sam se u samo nekoliko dana oprostio sa svojim dotadašnjim životom i ostavio sve, bez mnogo reči.

U PRODAJI
novi opijati iz Latinske Amerike
POTPUNO LEGALNO
knjige koje ne možete da ostavite

Jedan od
najoriginalnijih
hispanoameričkih
pisaca
sa romanom o
ljubavi i poeziji,
strasti i zločinu

RIO
MAGNUS

Porudžbine i
sve informacije na
rio@magnus.rs

„A tamo, na tim visinama, počeo je da po nebu ispisuje pesme. U početku sam mislio da je pilot poludeo, što me nije čudilo. Ludilo nije bilo izuzetak tih dana. Pomislio sam da se vrti bleštavim nebom iz očajanja i da će ubrzo da se smrska u neku zgradu ili gradski trg. Ali u sledećem trenutku, kao da su začeta na istom tom nebu, pojavila su se slova. Perfektno iscrtana slova od crno-sivog dima na ogromnom ekranu plavog neba od kojih se ledilo oko posmatrača.”

U PRODAJI
za profesore i đake,
tinejdžere i njihove roditelje
POTPUNO LEGALNO
knjige koje ne možete da ostavite

Đoakim
Ruis Miljet
opisuje nasilje
u školama i među
mladima kome
prisustvujemo
danas u Srbiji

Porudžbine i
sve informacije na
rio@magnus.rs

RIO
MAGNUS

„Trebalo je da bude održan čas španskog. Ali profesorka se razbolela. Dobila je grip, sirota. Umesto nje čas će održati profesorka likovnog, Majte. Preklinjali smo je da ide i da nas ostavi na miru.

— Profesorka mogu li da Vam pročitam jednu bajku?

— Pa naravno, Anhele. Još nisi slavan ali da si uvek bio ovakav...

Anhel poče: *Trebalo je da bude održan čas španskog. Ali profesorka se razbolela. Dobila je grip, sirota. Umesto nje čas će održati profesorka likovnog, Majte. Preklinjali smo je da ide i da nas ostavi na miru.*”